

Til: PMR

Dato: 22.10.2018

Saksbehandler:

Anne-Brit Strandset

Forslag til endringer i litteratur, hjelpemidler, læringsutbytte og fagbeskrivelser for våren 2019.

Det er innkommet forslag til endringer i litteratur og læringsutbytte fra studieårsansvarlige og ansvarlige faglærere. Endringsforslagene presenteres i dette notatet, sortert etter studieår i kronologisk rekkefølge. Vedtatte endringer vil normalt ikke tre i kraft før påfølgende semester.

INNHOLDSLISTE

Side: 2-4..... **FØRSTE STUDIEÅR**

- 1. JUS1111 erstatningsrett**
- 2. JUS1111 avtalerett**

Side: 4-5 **ANDRE STUDIEÅR**

- 1. JUS2111 statsrett**

Side 5- 10 **TREDJE STUDIEÅR**

- 1. JUS3111 avtalerett**
- 2. JUS3111 obligasjonsrett**

Side 11-18..... **FJERDE STUDIEÅR**
JUS4211 prosess- og strafferett

Side 18-37 **NORSKE VALGEMNER**

1. **JUS5960 Trygderett**
2. **JUR1960 Trygderett**
3. **JUS5801 Selskapsrett**
4. **JUS5580 Kommunalrett**
5. **JUR1580 Kommunalrett**
6. **JUS5xxx Politi og påtalerett**

Side: 37-40.....**ENGELSKE VALGEMNER**

1. **JUS5260 ECL**
2. **JUS5650 Cybersecurity regulation**
3. **JUR1405 Law of Sea**

Side: ..... **EMNELEVERANSER TIL ANDRE STUDIEPROGRAM**

FØRSTE STUDIEÅR

JUS1111 erstatningsrett:
Faglærer: Birgitte Hagland

Hovedlitteratur:

Morten Kjelland: Erstatningsrett – en lærebok. 2. utgave. Universitetsforlaget 2019 **erstattet**

Morten Kjelland: Erstatningsrett - en lærebok. Universitetsforlaget 2016.

Øvrig hovedlitteratur (Hagstrøm/Stenvik og Wilhelmsen/Hagland) beholdes uendret.

Støttelitteratur:**Følgende artikkel strykes:**

Morten Kjelland: «Oppreisningserstatning ved fysiske og psykiske krenkelser – en analyse av høyesterettspraksis og sentrale utviklingslinjer», i Rettsavklaring og rettsutvikling – festskrift til Tore Schei, Universitetsforlaget 2016, s. 703–758 [særtrykk av artikkelen er overlevert til biblioteket]

JUS1111 Avtalerett

Ansvarlig faglærer: Harald Irgens-Jensen

Innføringslitteratur

Geir Woxholth: Avtalerett i et nøtteskall, Oslo 2017, 3. utgave.

Følgende kapitler inngår:

- Del I Innledning
- Del II: Avtaleinngåelse, til og med kapittel 5
- Del IV: Tolkning og utfylling

Hovedlitteratur

Alternativer i alfabetisk rekkefølge:

Johan Giertsen: Avtaler, 3. utg., Bergen 2014:

- Del I: Emnet (kap 1-4)
- Del II: Binding (kap 5-15)
- Del III: Avtaletolkning (kap 16-18)

eller:

Jo Hov/Alf Petter Høgberg: Alminnelig avtalerett, Oslo 2009.

Følgende kapitler inngår:

■Kapittel 2: Avtalerettens kilder, unntatt punktene 2.3-2.6, - Kapittel 3: Ensidig binding og avtaleinngåelse, unntatt punktene 3.2.3.2-3.2.3.7, 3.2.8.2-3.2.8.8 og 3.5.3.3-3.5.3.4.

■Kapittel 8: Tolkning og utfylling av avtaler.

eller:

Geir Woxholth: Avtalerett, 10. utgave, Oslo 2017.

Følgende deler, kapitler og punkter inngår:

■Del I: Innledning, Kapittel 1, unntatt punktene 11.0 og 12.0.

■Del II: Avtaleinngåelse

■Kapittel 1

■Kapittel 2

■Kapittel 4

■Kapittel 5

■Kapittel 7, unntatt punktene 4.0 til og med 7.0

■Del IV: Tolkning og utfylling, unntatt ka. 6.0 og 7.0

Tillegglitteratur

Erlend Haaskjold: Kontraktsforpliktelser, 2. utgave, Oslo 2013

Kapittel 3: Avtaletolking

ANDRE STUDIEÅR

JUS2111 Statsrett:

Ansvarlig lærer: Inger-Johanne Sand

Forslag til endringer i kunnskapskrav og tillegglitteratur i statsforfatningsrett i JUS 2111

Forslagene er diskutert i statsrettslærermøte 15.10.2018.

1. Endring av kunnskapskrav

I kunnskapskravene under kravene til kjennskap står det nå nederst:

«Hvordan andre land har tilnærmet seg sentrale statsrettslige problemstillinger (komparative hovedlinjer)».

Det foreslås at dette endres til: «Kjennskap til hvordan de norske hovedreglene om (1) statsform (monarki/republikk/ parlamentarisme), (2) domstolskontroll med lover og (3) konstitusjonell endring forholder seg til hovedreglene om tilsvarende spørsmål i noen fremmede land (komparativt perspektiv)».

2. Forslag til supplering av tillegglitteratur:

Følgende to artikler er skrevet av førende professorer i Tyskland og Storbritannia og handler om konstitusjonalisme i et kombinert nasjonalt og internasjonalt perspektiv. De er krevende, men også velskrevne. De foreslås som ny tillegglitteratur:

Dieter Grimm, “The Achievement of Constitutionalism and its Prospects in a Changed World”, in *The Twilight of Constitutionalism*, eds. Petra Dobner and Martin Loughlin, Oxford University Press, 2010, p.3-22, (19p)

Martin Loughlin, “What is Constitutionalism”, in *The Twilight of Constitutionalism*, eds. Petra Dobner and Martin Loughlin, Oxford University Press, 2010, p.47-69, (23s)

(Antologien er tilgjengelig som e-bok I fakultetets bibliotek.)

Jørgen Aalls lærebok i menneskerettigheter er kommet i ny utgave som bør erstatte forrige.

Jørgen Aall: Rettsstat og menneskerettigheter, Fagbokforlaget, Bergen. 4.utgave, 2015, skiftes ut med 5.utgave 2018.

TREDJE STUDIEÅR

JUS3111 Avtalerett

Ansvarlig faglærer: Harald Irgens-Jensen

Hovedlitteratur

I alfabetisk rekkefølge:**enten:**

Hov, Jo og Alf Petter Høgberg: Alminnelig avtalerett, Oslo 2009. Følgende kapitler inngår:

- Kap. 4 til og med kap. 7, kap. 10 til og med kap. 15.
- Kap. 17 og kap. 18.

Woxholth, Geir: Avtalerett, 10. utgave, Oslo 2017.

Følgende deler, kapitler og punkter inngår:

- Del II, Kapittel 10
- Kapittel 11
- Kapittel 12
- Kapittel 13
- Del III, Kapittel 1 til og med Kapittel 6
- Del V.

eller:

Lilleholt, Kåre: Kontraktsrett og obligasjonsrett, Oslo 2017.

- Kapittel 4, 5.3 og 6
- Kapittel 27 til og med kapittel 32
- Kapittel 36

De ovennevnte delene i Lilleholts bok dekker læringskravene i avtalerett med unntak av det offentliges kontroll med standardvilkår, jf. markedsføringsloven § 22.

Når det gjelder avtalelovens § 36, kan studentene også (alternativt pensum) velge å lese

Hagstrøm, Viggo i samarbeid med Aarbakke, Magnus: Obligasjonsrett, Oslo 2011 kap. 12.4

JUS3111 Obligasjonsrett

Ansvarlig faglærer: Marte Eidsand Kjørven

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Jeg foreslår å omformulere læringskravene slik at disse innpasses i kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Foreslår også noen endringer i formuleringer, men det er ikke ment å være realitetsendringer i innholdet i læringskravene. Foreslår følgende:

Hva lærer du?

Kunnskap

Studenten skal ha god kunnskap om lovfestede og ulovfestede regler om:

- fastleggelse av innholdet i pengeforpliktelser, herunder plikt til å betale renter
- oppfyllelse av pengeforpliktelser (betalingssted, betalingsmidler, oppfyllelsmåte, deloppfyllelse osv.)
- økonomiske rettsvirkninger av betalingsmislighold, forsinkelsesrente og erstatning
- Betalingstid (forfalls- og frigjøringstid)
- Økonomiske rettsvirkninger av betalingsmislighold; forsinkelsesrente og erstatning
- Overdragelse av pengekrav (kreditorkifte)
- Overdragelse av gjeld (debitorkifte)
- Conductio indebiti og andre grunnlag for tilbakesøking
- Samskyld og regress
- Motregning
- Foreldelse

Studenten skal ha kunnskap om

- hovedspørsmål i kausjonsretten
- deponering

Ferdigheter

Studenten skal kunne

- Identifisere og drøfte pengekravsrettslige problemstillinger
- Anvende pengekravsrettslige regler på praktiske situasjoner

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Jeg foreslår å omformulere læringskravene slik at disse innpasses i kategoriene kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse. Foreslår også noen endringer i formuleringer, men det er ikke ment å være realitetsendringer i innholdet i læringskravene. Foreslår følgende:

Hva lærer du?

Kunnskap

Studenten skal ha god kunnskap om lovfestede og ulovfestede regler om:

- fastleggelse av innholdet i pengeforpliktelser, herunder plikt til å betale renter
- oppfyllelse av pengeforpliktelser (betalingssted, betalingsmidler, oppfyllelsmåte, deloppfyllelse osv.)
- økonomiske rettsvirkninger av betalingsmislighold, forsinkelsesrente og erstatning
- Betalingstid (forfalls- og frigjøringstid)
- Økonomiske rettsvirkninger av betalingsmislighold; forsinkelsesrente og erstatning
- Overdragelse av pengekrav (kreditorkifte)
- Overdragelse av gjeld (debitorkifte)
- Conductio indebiti og andre grunnlag for tilbakesøking

- Samskyld og regress
- Motregning
- Foreldelse

Studenten skal ha kunnskap om

- hovedspørsmål i kausjonsretten
- deponering

Ferdigheter

Studenten skal kunne

- Identifisere og drøfte pengekravsrettslige problemstillinger
- Anvende pengekravsrettslige regler på praktiske situasjoner

Generell kompetanse

- Kunne anvende pengekravsrettslige kunnskaper i domstolene, advokatfirma, forsikringselskap, offentlig forvaltning eller andre institusjoner som arbeider med pengekravsrett
- Ha forståelse for forholdet mellom pengekravsrettslige problemstillinger og regler om grunnlaget for kravet

JUS3111 Obligasjonsrett I

Ansvarlig faglærer: Ivar Alvik

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Hva lærer du?

Kunnskap:

Det kreves god kunnskap om:

Obligasjonsrettens (kontraktsrettens og pengekravsrettens) rettskildelære.

Prinsippene for realforpliktelsers innhold, herunder hovedforpliktelser og biforpliktelser, resultatforpliktelser og innsatsforpliktelser, genus- og speciesforpliktelser, og av prinsippene for fastleggelsen av realforpliktelsers innhold, herunder prinsippene om opplysningsrisiko og misligholdt opplysningsplikt.

Prinsippene for oppfyllelse av obligasjonsrettslige forpliktelser, herunder prinsippene om oppfyllelsted og oppfyllelsested, hvem som kan oppfylle, hvem som kan motta oppfyllelse osv.

Reglene om oppsigelse og avbestilling.

Reglene om kontraktsrevisjon: forutsetningslæren og læren om force majeure. (Læringskravene vedrørende avtaleloven § 36 er omfattet av avtalerettens læringskrav, jfr. disse).

Reglene om mislighold og misligholdsbeføyelser, - detensjonsrett, rett til naturaloppfyllelse, retting, prisavslag, hevning, erstatning. Antecipert mislighold. Brudd på kreditorplikter.

Prinsippene om bortfall av misligholdsbeføyelser ved forbehold, undersøkelsesplikt, reklamasjonsplikt, avkall, passivitet.

Berikelse som kravgrunnlag.

Direktekrav.

Det kreves kunnskap om:

Internasjonale instrumenter som UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts og Principles of European Contract Law

Kontrakter og andre beslektede grunnlag for forpliktelser.

Debitor og kreditor for obligasjonsrettslige (kontraktsrettslige og pengekravsrettslige), forpliktelser, herunder reglene om flere debitorer for krav og prinsippene om bruk av oppfyllelshjelpere.

Avtaler om misligholdsvirkninger; ansvarsfraskrivelser, ansvarsskjerpelser og konvensjonalbot.

Tredjepersons erstatningsansvar for mislighold og inngrep i kontraktsforhold (tilskyndelse til mislighold, illojal konkurranse o.l.).

Ferdigheter

Studenten skal kunne

- Identifisere og drøfte obligasjons- og kontraktsrettslige problemstillinger innenfor ulike kontraktsområder og skyldforhold i lys av alminnelig obligasjonsrettslig terminologi og teori
- Anvende obligasjonsrettslige regler på praktiske situasjoner, ved tolkning av kontrakter mv

Generell kompetanse

- Kunne anvende obligasjons- og kontraktsrettslige kunnskaper i domstolene, advokatfirma, forsikringselskap, offentlig forvaltning eller andre institusjoner som arbeider med kontraktsrett og alminnelig obligasjonsrett
- Ha forståelse for forholdet mellom generelle hensyn, positivrettslige regler og alminnelige prinsipper på ulike kontraktsområder og for ulike skyldforhold.

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Som «Innføringslitteratur» tilføyes:

Erlend Haaskjold, *Obligasjonsrett – en innføring*, Universitetsforlaget 2017

Til listen over tilleggslitteratur tilføyes:

Johnny Herre, 'Obligationsrätt i Norden – nuläge och utmaningar' *Tidsskrift for rettsvitenskap* Årg. 131 nr. 2–3 (2018) s. 272-298.

Ivar Alvik, 'Alminnelige kontraktsrettslige prinsipper og kontraktstyper i norsk rett' *Jussens venner* (2017) årg. 52 nr. 6, s. 378-405.

Giuditta Cordero Moss, *International Commercial Contracts*, Cambridge 2014, særlig s. 43-57 og s. 80-132.

Giuditta Cordero Moss, *Internasjonal privarett på formuerettens område*, Universitetsforlaget 2013, særlig s. 225-229 og s. 93-96.

Erlend Haaskjold, *Kontraktsforpliktelser*, Cappelen Damm Akademisk 2013.

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Beskrivelse av fagområdet

Obligasjonsretten er læren om skyldforhold, særlig skyldforhold som har grunnlag i kontrakt. Obligasjonsretten omhandler forpliktelsers innhold, endring, opphør samt virkningen av at forpliktelser ikke er blitt oppfylt på riktig måte. Både realforpliktelser og pengeforpliktelser behandles. En del temaer som er spesielt knyttet til pengeforpliktelser, er likevel skilt ut til egen behandling i emnet Obligasjonsrett II (pengekravsrett) JUS3211.

Obligasjonsretten grener seg ut i en rekke mer eller mindre spesielle typer av skyldforhold og omfatter tradisjonelt særlig kontraktsforhold. Ulike spesielle kontraktsforhold kan hver for seg ofte ses som egne rettsområder, slik som for eksempel kjøpsrett, entrepriserett, tilvirkningskontrakter eller sjørettskontrakter. Å behandle alminnelig obligasjonsrett som en egen teoretisk rettsdisiplin tjener likevel flere formål. For det første vil det i ulike kontraktsforhold gjerne oppstå en rekke felles problemstillinger, som aktualiserer regler som ligner hverandre og som også i noen grad er beslektet i det at de ofte kan anses å reflektere felles underliggende prinsipper eller hensyn. Obligasjonsretten gir et prinsipielt utgangspunkt for å tilnærme seg spørsmål under ulike spesielle kontraktsforhold. Dette kan tjene et pedagogisk formål, men det kan også ha materiell, rettslig betydning som utgangspunkt for å fastlegge bakgrunnsretten for bestemte kontrakter. Den alminnelige obligasjonsretten er også bærer av en viktig historisk tradisjon. I motsetning til en rekke andre land i Europa har Norge og de andre nordiske land ikke hatt noen kodifikasjon av allmenne regler på obligasjonsrettens område. I stedet ble dette en oppgave for rettsvitenskapen, som særlig i det 19. og 20. århundre søkte å utvikle og formulere allmenne obligasjonsrettslige prinsipper i et vekselspill med rettspraksis. Den alminnelige obligasjonsretten ga et

utgangspunkt for å utvikle prinsipper som senere kunne tjene som rettesnor for å løse rettsspørsmål i ulike kontrakts- og skyldforhold der man savnet mer konkret rettskildemateriale.

I obligasjonsretten kan man skille mellom realforpliktelser og pengeforpliktelser, noe som er utgangspunktet for at man ofte skiller ut temaer som spesielt gjelder pengeforpliktelser i en egen pengekravsrett, slik det er gjort i faget Obligasjonsrett II (pengekravsrett). Faget Obligasjonsrett I omhandler dermed særlig det vi kan kalle alminnelig kontraktsrett, samt en del mer generelle obligasjonsrettslige temaer. Det er likevel viktig å være klar over den nære forbindelsen mellom fagene, som er ment signalisert gjennom betegnelsene Obligasjonsrett I og II. I prinsippet er det kun et hensiktsmessighetsspørsmål hvorvidt man skal se på dette som en og samme eller to ulike disipliner

FJERDE STUDIEÅR

JUS4211 Prosess og strafferett

Ansvarlig faglærer: I sivilprosess og straffeprosess: Maria Astrup Hjort, Anders Løvlie og Synnøve Ugelvik

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Fellesprosessuelle emner

Studentene skal ha god forståelse av:

1. Prosesrettens formål
2. Særtrekk ved rettskildetypene og metodebruk for hvert av prosessfagene, herunder bruk av rettspraksis og betydningen av Grunnloven og internasjonale rettskilder
3. Institusjonelle forhold
  - 3.1. Hvilke saker som behandles etter de ulike prosesslovene og forskjeller mellom sakstypene
  - 3.2. Partene
  - 3.3. Domstolenes organisering og sammensetning, med vekt på reglene om domstolenes uavhengighet og inhabilitet
  - 3.4. Prinsippene om rettens forhold til partenes prosesshandlinger, herunder disposisjons-, forhandlings- og anklageprinsippet
  - 3.5. Rettskraft og litispendens, herunder forbudet mot dobbelt forfølgning

- 3.6. Rettsmidler, herunder anke og gjenåpning
- 4. Generelle prosessuelle prinsipper
  - 4.1. Retten til domstolsbehandling
  - 4.2. Partsprosess og rettens styring av sakens behandling
  - 4.3. Prinsippet om «equality of arms»
  - 4.4. Kontradiksjon, herunder partsoffentlighet
  - 4.5. Muntlighet
  - 4.6. Bevisumiddelbarhet
  - 4.7. Offentlighet
  - 4.8. Fri bevisføring
  - 4.9. Fri bevisvurdering

Studenten skal ha kjennskap til:

- 5. Regler om saksomkostninger
- 6. Etske utfordringer og etiske forventninger til prosessens aktører

Studenten skal ha følgende ferdigheter:

- 7. Tolke og klargjøre innholdet i gjeldende prosessuelle regler, om nødvendig i lys av internasjonale rettskilder
- 8. Løse praktiske prosessuelle problemstillinger
- 9. Vurdere og kritisere prosessuelle regler

Sivilprosess

Studenten skal ha god forståelse av:

- 1. Grunnleggende sivilprosessuelle hensyn og overordnede målsetninger
- 2. Forholdet mellom alminnelige sivilprosessuelle prinsipper og enkeltregler i lovgivningen
- 3. Hvilke saker som kan bringes inn for domstolene og vilkårene for å gjøre det
- 4. Reglene om forberedelse og gjennomføring av allmennprosessen og småkravprosessen

5. Hvilket grunnlag retten kan bygge avgjørelsene på
6. Reglene om avgjørelsene og deres virkninger
7. Reglene om komplekse saker (behandling av flere krav eller parter, samt partshjelp)
8. Hovedlinjene i reglene om fri rettshjelp

Studenten skal ha kjennskap til reglene om:

9. Alternativ tvisteløsning og gruppesøksmål
10. Frister, forkynning og retting av feil
11. Midlertidig sikring

Straffeprosess

Studenten skal ha god forståelse av:

1. Grunnleggende straffeprosessuelle hensyn og overordnede målsetninger
2. Påtalemyndighetens organisering og arbeidsdeling
3. Reglene om mistenkte, fornærmede og straffesakens øvrige aktører
4. Regler om etterforskning, herunder utradisjonelle etterforskningsmetoder og bevisprovokasjon
5. Tvangsmidler, særlig om frihetsberøvelse og ransaking
6. Sentrale straffeprosessuelle prinsipper:
  - 6.1. straffeforfølgningsplikten og opportunitet
  - 6.2. anklageprinsippet
  - 6.3. upartisk anklage og forfølgning
  - 6.4. humanitet
  - 6.5. det frie forsvarervalg
  - 6.6. selvinkrimineringsvernet
  - 6.7. uskyldspresumsjonen, herunder prinsippet om at rimelig tvil skal komme tiltalte til gode
  - 6.8. folkelig deltakelse
7. Behandlingen av sivile krav i straffeprosessen

Studenten skal ha kjennskap til reglene om:

8. Konfliktrådsbehandling
9. Internasjonalt samarbeid om kriminalitetsbekjempelse
10. Erstatning for straffeforfølgning

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Sivilprosess

Innføringslitteratur:

Innføringslitteraturen er ikke grundig nok til å dekke læringskravene, men kan fungere godt som nettopp innføring og/eller som eksamensrepetisjon.

- Fredrik Bøckman Finstad: Introduksjon til sivilprosessen, i Jussens Venner 2/2016 s 69-91.
- Jørgen Vangnes: Sivilprosess i et nøtteskall. (2.utg. Oslo 2018).

Hovedlitteratur:

Alternativ 1:

Robberstad, Anne: Sivilprosess (4. utg.2018) (414 sider)

eller:

Alternativ 2:

Backer, Inge Lorange: Norsk sivilprosess (2015) med unntak av kap 24. (456 sider)

og (felles for alternativene over)

Aall, Jørgen: Rettsstat og menneskerettigheter (5. utgave 2018) kap. 17.1-17.2 og 17.5.1, 17.5.2 og 17.5.5 og kap 18. Petitavsnitt inngår ikke. (totalt 40 sider)

Tilleggslitteratur

Tilleggslitteraturen går for en rekke spørsmål langt utover kravet til god forståelse og behandler også spørsmål som faller utenfor læringskravene. Listen er ment som tips til litteratur til frivillig fordypning innenfor enkelte emner i sivilprosessen.

- Anne Austbø og Geir Engebretsen: Mekling i rettskonflikter (2006)
- Kjelland-Mørdre, Rolland, Steen, Gammelgård og Anker: Konflikt, mekling og rettsmekling (2008)
- Anne Robberstad: Rettskraft (2006)

- Anne Robberstad: Norske dommeres plikt til å veilede om EØS-retten, i Lov og Rett 2002 side 195-223
- Camilla Bernt: Meklerrollen ved mekling i domstolene (2011)
- Camilla Bernt-Hamre: Utenrettslige forklaringer og erklæringer som bevis i den nye tvisteloven, i Jussens Venner nr 5/2007 s 273-294
- Gunnar Aasland: Rettens stilling til partenes anførsler i tvistemål, i Tidsskrift for Rettsvitenskap, 1967, s. 157-200.
- Halvard Haukeland Fredriksen: Tvisteloven og EØS-avtalen, i TfR 2008 s.289-359.
- Inge Lorange Backer: Rettslig interesse for søksmål, skjønn og klage (1984)
- Jens Edvin A. Skoghøy: Tvisteløsning, 3. utgave (Oslo 2017)
- Magne Strandberg: Beviskrav i sivile saker (2012)
- Per Henrik Lindblom: "Sena uppsatser. Om domstolsprocessen, processmaterialet och den alternativa tvistlösningen" (2006).
- Per M. Ristvedt: Advokaten i rettsmekling (2013)
- Schei m fl: Tvisteloven. Kommentartutgave. Bind I og II. (2. utgave 2013)
- Torstein Eckhoff: Tvilsrisikoen (bevisbyrden) (1943)
- Maria Astrup Hjort: Tilgang til bevis i sivile saker (2016)
- Erik Eldjarn: Materiell prosessledning (2016)
- Jussi Erik Pedersen: Begrunnelse av rettsavgjørelser (2016)
- Stine Marie Uri: Adgangen til fastsettelsesdom for brudd på EMK, i Lov og Rett 08/2017 s 480-499.
- Hov, Jo: Rettergang i sivile saker (1. utg. 2017)

Straffeprosess

Innføringslitteratur

Innføringslitteraturen er ikke grundig nok til å dekke læringskravene, men kan fungere godt som nettopp innføring og/eller som eksamensrepetisjon.

- Steinar Fredriksen: Innføring i straffeprosess (4. utg.). Gyldendal Akademisk, 2018
- Ertzeid, Aina Mee: Straffeprosess til eksamen. Fagbokforlaget, 2018
- Rui, Jon Petter: Straffeprosessen i perspektiv. Jussens venner 2014 (6), s 382 – 443

Hovedlitteratur

Hovedlitteraturen dekker læringskravene.

- Ørnulf Øyen: Straffeprosess. Fagbokforlaget, 2016 (482 sider)

og

- Jørgen Aall: Rettsstat og menneskerettigheter (5. utgave). Fagbokforlaget 2018. Kap. 16, 17, 18 og 20 med unntak av petitavsnitt. (180 sider. Deler av kap. 17 (40 sider) overlapper med pensum i sivilprosessfaget.)

Tillegglitteratur

Tillegglitteraturen går for en rekke spørsmål langt utover kravet til god forståelse og behandler også spørsmål som faller utenfor læringskravene. Listen er ment som tips til litteratur til frivillig fordypning innenfor enkelte emner i straffeprosessen.

Generelt

- Rui, Jon Petter: Retten til en rettferdig rettergang i straffesaker anno 2017. Jussens venner 2017; Volum 52 (3), s. 123–184
- NOU 2016: 24 Ny straffeprosesslov
- Knophs oversikt over Norges rett, 14. utg. Oslo, 2014 § 118
- Bjerke, Hans Kristian, Erik Keiserud, Knut Erik Sæther: Straffeprosessloven. Kommentartutgave. Bind I og II. Universitetsforlaget, 2011
- Johs. Andenæs v/ Tor-Geir Myhrer: Norsk straffeprosess. Universitetsforlaget 2009 + Myhrer, Holmboe og Spurkland: Andenæs' Norsk Straffeprosess. Ajourføringshefte, Universitetsforlaget, 2016

Partene og aktørene

- Langbach, Tor: Forsvareren, 2. utg. Gyldendal, 2015
- Robberstad, Anne: Bistandsadvokaten, 3. utg. Universitetsforlaget, 2014
- Arne Gunnar Aas: «Aktivt forsvar», innlegg og debatt ved det 36 nordiske juristmøtet. Förhandlingarna vid det 36. Nordiska juristmötet i Helsingfors 15-17. augusti 2002. Fullstendig gjengivelse som PDF <http://jura.ku.dk/njm/36/aas-arne-Gunnar/>
- Hov, Jo: Påtalemyndighetens organisasjon og kompetanse. Universitetsforlaget, 1983

Etterforskning

- Ugelvik Synnøve: Police Cooperation and Sovereignty in the EU: Norway's lessons for Europe. Routledge, 2018
- Gert Johan Kjelby: Mellom rett og plikt til straffeforfølgning – Den relative etterforsknings- og påtaleplikts rettslige rammer og rettslige utvikling i norsk straffeprosess. Cappelen, 2013
- Myhrer, Tor-Geir: Etterforskningsbegrepet: avgrensning, vilkår, roller og ansvar, i Tidsskrift for strafferett nr. 1 (1) 2001, s. 6-30.

Tvangsmidler

- Bruce, Ingvild og Geir Haugland: Skjulte tvangsmidler, 2. utg. Universitetsforlaget, 2018
- Horn, Thomas: Fullstendig isolasjon ved risiko for bevisforspillelse. Fagbokforlaget, 2017
- Havre, Merete: Varetektsfengsling og proporsjonalitetsprinsippet – en balansetest. Cappelen, 2015

Bevis

- Magnussen, Svein: Vitnep psykologi 2.0. Abstrakt forlag, 2017
- Aarli, Ragna, Mary-Ann Hedlund og Sverre Erik Jebens (red.): Bevis i straffesaker – utvalgte emner. Gyldendal, 2015
- Løvlie, Anders: Rettslige faktabegreper. Gyldendal, 2014
- Kolflaath, Eivind: Bevist utover enhver rimelig tvil. TfR nr. 2/2011 s. 135-196
- Øyen, Ørnulf: Vernet mot selvinkriminering i straffeprosessen. Fagbokforlaget, 2010

- Torgersen, Runar: Ulovlig beviserverv og bevisforbud i straffesaker. Papinian, 2009
- Bratholm, Anders og Ståle Eskeland (red.): Justismord og rettssikkerhet. Universitetsforlaget, 2008
- Johnsen Jon T.: Prinsippet om at tvilen skal komme tiltalte til gode. Jussens Venner, 1987 s. 193-210.

Felles tilleggslitteratur for straffeprosess og sivilprosess

- Bøhn, Anders: Domstolloven. Kommentartutgave. Universitetsforlaget, 2. utgave 2013
- Kolflaath, Eivind: Bevisbedømmelse i praksis. Fagbokforlaget, 2013
- Lie, Nils Erik: Parts- og vitneavhør- i straffesaker og sivile saker. Cappelen Damm, 2012
- Robberstad, Anne: Mellom tvekamp og inkvisisjon. Universitetsforlaget, 1999. Kap. 2, 4, 5, 6
-

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Beskrivelse av fagområdet

○ **Generelt**

- Emnet for prosessfagene er behandling av sivile saker for domstolene og behandlingen av straffesaker under etterforskning og for domstolene.
- Prosessretten er delt i to fag, henholdsvis sivilprosess og straffeprosess.
- Fagene skal til sammen gi forståelse for domstolenes og påtalemyndighetens funksjon i samfunnet, herunder prosessrettens betydning for gjennomføring av materiell rett.

○ **Nærmere om sivilprosess**

- Studiet av sivilprosessen skal gi studenten innsikt i hvordan domstolene behandler og avgjør sivile tvister.
- Studiet av sivilprosessen skal gi generell kompetanse til å kunne administrere og pådømme eller prosedere vanlige sivile saker for domstolene.
- Studiet skal også sette studenten i stand til å vurdere om prosessreglene ivaretar målene for prosessordningen og hvordan reglene bør anvendes for å fremme målene.

○ **Nærmere om straffeprosess**

- Studiet av straffeprosessen skal gi studenten innsikt i de rettslige rammene for hvordan politi og påtalemyndighet behandler straffesaker under etterforskning, derunder reglene for påtalebeslutninger, og hvordan en straffesak skal behandles for domstolene.

- Studiet av straffeprosessen skal gi generell kompetanse til å kunne behandle og gjennomføre straffesaker under etterforskning og rettergang.
- Studiet skal også sette studenten i stand til å vurdere om prosessreglene ivaretar målene for straffeprosessen og hvordan reglene bør anvendes for å fremme disse målene.

Totalt antall sider hovedlitteratur:

Sivilprosess: 454/496 sider, avhengig av valg av hovedlitteratur

Straffeprosess: 662 sider. 40 sider overlapper med pensum i sivilprosess, slik at det reelle pensum utgjør 622 sider.

NORSKE VALGEMNER**JUR1960 Trygderett**

Ansvarlig faglærer: Ingunn Ikdahl

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Én endring under «Kunnskap», annet kulepunkt: det uthevede settes inn som ny tekst:

- God forståelse av folketrygdens regler om ytelser ved egen sykdom, redusert arbeidsevne, og alderdom: Sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og alderspensjon. **Kjennskap til reglene om yrkesskader og yrkessykdommer.**

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Innføringslitteratur

Narvland, Runar: *Trygderett i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2018 (2. utgave).

Kjønstad, Asbjørn, Aslak Syse og Morten Kjelland: *Velferdsrett I*, Gyldendal Akademisk 2017 (6.utg.), kap. 6-8.

Bay, Ann-Helén, Aksel Hatland, Tale Hellevik og Charlotte Koren (red): *De norske trygdene. Framvekst, forvaltning og fordeling*, Gyldendal Akademisk, 2010 (2. utg.)

Hovedlitteratur (totalt 416 s)

Kjønstad, Asbjørn: *Innføring i trygderett*, Universitetsforlaget, 2018 (5.utgave ved Imran Haider). Følgende er hovedlitteratur: kap. 1-6 (s. 19-198) og 8-9 (s. 214-272), totalt 237 sider.

Andresen, Martin: «Koordinering av trygdeytelser i EØS-området» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 1, s. 19-37 (18 s)

Boe, Erik Magnus: «NAVs veilednings- og opplysningsplikt», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 89-100 (11 s.)

Holgensen, Gudrun: «Sykdom, symptomer og diagnoser. Folkestrygdens sykdomsvilkår i lys av nyere rettspraksis» i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 301-314 (13 s)

Ikdahl, Ingunn: «Hvilken vekt skal man legge på Trygderettens praksis?», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 309-320 (11 s)

Ikdahl, Ingunn: «De grensekryssende familier: Familieytelser og EØS» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 6, s. 85-100 (15 s)

Johnson, Georg Espolin: «Et kritisk blikk på medisinske vilkår for rett til ytelser som ung ufør», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 321-332 (11 s)

Ketscher, Kirsten: *Socialret: Principper, Rettigheter, Værdier*, Karnov Forlag, 2014 (4.utg.). Kap. 4, «Om forsørgelsesrettlige sammenhænge», s 87-116 (28 s)

Narvland, Runar: «Betydningen av svikt i NAVs veiledningsplikt», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2013 s. 26-47 (21 s)

Refsdal, Endre S.: «Vedtaksorgana i trygderettsprosessen med særlig fokus på NAV», *Tidsskrift for Erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2010, s. 121-146 (25 s)

Syse, Aslak og Ingunn Ikdahl: «Regelverket for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016», *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2016 nr. 4 s 333-359 (26 s)

Tillegglitteratur

Backer, Jan L. og Simen Lium: *Pensjoner i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2016

Bernt, Jan Fridthjof, »Forvaltningsrettslig rettssikkerhet i masseforvaltningens tid», i *Høyt skattet. Festskrift til Frederik Zimmer*, B Banoun, O Gjems-Onstad og AA Skaar (red.), Oslo, Universitetsforlaget, 2014, s. 51-72

Bogstad, Bjørn Bogstad (red.): *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal, Oslo 2015

«**Brochmann-utvalget**»: NOU 2011:7 *Velferd og migrasjon*. Kap. 1 «Perspektiv og sammendrag», s. 9-31

Eidsvaag, Tine, «Arbeidslinjen og menneskerettighetene», *Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift* 2016, nr 2, s. 45-57

Hatland, Aksel: «Valgfrihetens frammarsj i velferdspolitikken», i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjøenstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 241-254

Holgersen, Gudrun: «Arbeidsevne, inntektsevne og arbeidsavklaring», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2011 s. 259-275

Holgersen, Gudrun: *Arbeidsavklaring og trygdeytelser*, Bergen: Fagbokforlaget (2016)

Holgersen, Gudrun: «Arbeidsavklaringspenger: om varighet, forlengelse og forholdet til uføretrygden», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 3-4, s. 204-240.

Ketscher, Kirsten: *Socialret: Principper, Rettigheter, Værdier*, Karnov Forlag, 2014 (4.utg). Kap 5: »Grundværdier, grundrettigheter, forbud mod forskelsbehandling», s. 117-160

Ketscher, Kirsten: «Ejendomsret til sociale ydelser: Retrospektivt gensyn med Borthen og Thunheim i lyset af EMK Tp 1 art. 1 med inddragelse af Lindheim (Tomtefestesagen)», i *Velferd og*

rettferd: Festskrift til Asbjørn Kjønstad 70 år, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013, s. 315-330

Kjønstad, Asbjørn og Aslak Syse, «Grunnlovsreformen og velferdsretten», *Jussens Venner* 2014, Vol.49 (05), s. 340-357

Kjønstad, Asbjørn: «Rettsligjøring av velferdsstaten», *Forsker og formidler: festskrift til Erik Magnus Boe på 70-årsdagen 17. april 2013*, HP Graver, IH Kraby, M Stub (red), Oslo: Universitetsforlaget, 2013, s. 211-235

Kjønstad, Asbjørn: «Folketrygdens alderspensjoner», *Jussens venner*, 2012 (vol 47) nr. 2, s. 85-157

Kjønstad, Asbjørn: «Ny og mer komplisert alderspensjon», *Nordisk Socialrättslig Tidsskrift* nr 7-8, 2013, s. 9-40

Lundevall, Torjus, «Eksport av kontantyttingar i Europa – EU-domstolens sak C-430/15 Tolley», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 2, s 149-162

Narvland, Runar: «Tilbakekreving av feil utbetalt stønad, spesielt om skylddeling», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2009 s. 36-80

Narvland, Runar: «Litt om lovvedtaket om ny uføretrygd», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2012 s. 105-119

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tillegglitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Innføringslitteratur

Narvland, Runar: *Trygderett i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2018 (2. utgave).

Kjønstad, Asbjørn, Aslak Syse og Morten Kjelland: *Velferdsrett I*, Gyldendal Akademisk 2017 (6.utg.), kap. 6-8.

Bay, Ann-Helén, Aksel Hatland, Tale Hellevik og Charlotte Koren (red): *De norske trygdene. Framvekst, forvaltning og fordeling*, Gyldendal Akademisk, 2010 (2. utg.)

Hovedlitteratur (totalt 416 s)

Kjønstad, Asbjørn: *Innføring i trygderett*, Universitetsforlaget, 2018 (5.utgave ved Imran Haider). Følgende er hovedlitteratur: kap. 1-6 (s. 19-198) og 8-9 (s. 214-272), totalt 237 sider.

Andresen, Martin: «Koordinering av trygdeytelser i EØS-området» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 1, s. 19-37 (18 s)

Boe, Erik Magnus: «NAVs veilednings- og opplysningsplikt», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 89-100 (11 s.)

Holgersen, Gudrun: «Sykdom, symptomer og diagnoser. Folketrygdens sykdomsvilkår i lys av nyere rettspraksis» i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjørstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 301-314 (13 s)

Ikdahl, Ingunn: «Hvilken vekt skal man legge på Trygderettens praksis?», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 309-320 (11 s)

Ikdahl, Ingunn: «De grensekryssende familier: Familieytelser og EØS» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 6, s. 85-100 (15 s)

Johnson, Georg Espolin: «Et kritisk blikk på medisinske vilkår for rett til ytelser som ung ufør», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 321-332 (11 s)

Ketscher, Kirsten: *Socialret: Principper, Rettigheter, Værdier*, Karnov Forlag, 2014 (4.utg). Kap. 4, «Om forsørgelsesrettlige sammenhænge», s 87-116 (28 s)

Narvland, Runar: «Betydningen av svikt i NAVs veiledningsplikt», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2013 s. 26-47 (21 s)

Refsdal, Endre S.: «Vedtaksorgana i trygderettsprosessen med særlig fokus på NAV», *Tidsskrift for Erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2010, s. 121-146 (25 s)

Syse, Aslak og Ingunn Ikdahl: «Regelverket for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016», *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2016 nr. 4 s 333-359 (26 s)

Tillegglitteratur

Backer, Jan L. og Simen Lium: *Pensjoner i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2016

Bernt, Jan Fridthjof, ”Forvaltningsrettslig rettssikkerhet i masseforvaltningens tid», i *Høyt skattet. Festskrift til Frederik Zimmer*, B Banoun, O Gjems-Onstad og AA Skaar (red.), Oslo, Universitetsforlaget, 2014, s. 51-72

Bogstad, Bjørn Bogstad (red.): *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal, Oslo 2015

«**Brochmann-utvalget**»: NOU 2011:7 *Velferd og migrasjon*. Kap. 1 «Perspektiv og sammendrag», s. 9-31

Eidsvaag, Tine, «Arbeidslinjen og menneskerettighetene», *Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift* 2016, nr 2, s. 45-57

Hatland, Aksel: «Valgfrihetens frammarsj i velferdspolitikken», i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjørstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 241-254

Holgensen, Gudrun: «Arbeidsevne, inntektsevne og arbeidsavklaring», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2011 s. 259-275

Holgensen, Gudrun: *Arbeidsavklaring og trygdeytelser*, Bergen: Fagbokforlaget (2016)

Holgensen, Gudrun: «Arbeidsavklaringspenger: om varighet, forlengelse og forholdet til uføretrygden», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 3-4, s. 204-240.

Ketscher, Kirsten: *Socialret: Principper, Rettigheter, Værdier*, Karnov Forlag, 2014 (4.utg). Kap 5: ”Grundværdier, grundrettigheter, forbud mod forskelsbehandling”, s. 117-160

Ketscher, Kirsten: «Ejendomsret til sociale ydelser: Retrospektivt gensyn med Borthen og Thunheim i lyset af EMK Tp 1 art. 1 med inddragelse af Lindheim (Tomtefestesagen)», i *Velferd og rettferd: Festskrift til Asbjørn Kjørstad 70 år*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013, s. 315-330

Kjørstad, Asbjørn og Aslak Syse, «Grunnlovsreformen og velferdsretten», *Jussens Venner* 2014, Vol.49 (05), s. 340-357

Kjørstad, Asbjørn: «Rettsligjøring av velferdsstaten», *Forsker og formidler: festskrift til Erik Magnus Boe på 70-årsdagen 17. april 2013*, HP Graver, IH Kraby, M Stub (red), Oslo: Universitetsforlaget, 2013, s. 211-235

Kjørstad, Asbjørn: «Folketrygdens alderspensjoner», *Jussens venner*, 2012 (vol 47) nr. 2, s. 85-157

Kjønstad, Asbjørn: «Ny og mer komplisert alderspensjon», *Nordisk Socialrättslig Tidsskrift* nr 7-8, 2013, s. 9-40

Lundevall, Torjus, «Eksport av kontantyttingar i Europa – EU-domstolens sak C-430/15 Tolley», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 2, s 149-162

Narvland, Runar: «Tilbakekreving av feil utbetalt stønad, spesielt om skylddeling», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2009 s. 36-80

Narvland, Runar: «Litt om lovvedtaket om ny uføretrygd», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2012 s. 105-119

Narvland, Runar: «Arbeidslinja som begrunnelse for reformer på folketrygdens område», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 357-370

Norsk Lovkommentar: Folketrygdloven med kommentarer. Gyldendal, elektronisk utgave, oppdateres fortløpende: www.rettsdata.no

Pedersen, Axel West: «Leveårsjustering av alderspensjonen – økonomisk ansvarlighet og usosial populisme» i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 629-639

Strand, Vibeke Blaker og Kjetil Mujezinovic Larsen: *Menneskerettigheter i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2015. Pkt. 1.6 (Statsforpliktelsens innhold), 4.15 (Retten til tilfredsstillende levestandard: bolig, mat, vann), 4.17 (Retten til sosial trygghet)

Svele, Ane-Louise: «Arbeidsavklaringspenger – en ny ytelse fra folketrygden», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2010, s. 42-75

Svele, Ane-Louise: «Arbeidsevnevurdering og aktivitetsplan som verktøy for NAV og som vilkår for trygderettigheter», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2012, s. 71-98

Søvig, Karl Harald: «Minstestandarder og universalitet i norsk helse- og sosialrett, sett i lys av FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter», *Jussens Venner* 2006, vol 41, s. 36-56

Thorbjørnsen, John Olav: «Dagpengeordningen for permitterte – krav til permitteringsårsaken som vilkår for rett til dagpenger», i *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2014 nr 4 s. 301-325

Tverberg, Arnulf: «Grunnloven og velferdsstatens menneskerettigheter». Publisert på Lovdatas grunnlovssider, www.grunnloven.lovdata.no

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Nåværende tekst under «Kort om emnet» erstattes med det som står under «Fagbeskrivelse»:

Trygderetten inneholder regler som skal gi økonomisk trygghet ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.

Faget skal gi studentene solide kunnskaper og grundig forståelse når det gjelder sentrale problemstillinger, grunnbegreper og hovedprinsipper i folketrygdsystemet. For å gi studentene nødvendig kompetanse på et rettsområde der et detaljert regelverk stadig justeres, legges det vekt på å kombinere kunnskap om dagens regelverk med forståelse av de formål og avveininger som ligger til grunn for dette.

Faget legger også vekt på å introdusere studentene for sammenhengen mellom den trygderettslige lovgivningen og relevante regler i Grunnloven, internasjonale menneskerettigheter og EØS-retten.

Nåværende tekst under «Hva lærer du?» erstattes med følgende:

Faget Trygderett gir grunnleggende kunnskaper om og innsikt i folketrygdsystemet, både om de enkelte ytelsene og om hvordan man løser trygderettslige spørsmål. Se ellers om læringskravene og litteraturlisten på trygderettens semesterside.

Forslag til internasjonale rettskilder og/eller fremmedspråklig litteratur:

Betydningen av EØS-rett og internasjonale menneskerettigheter tas opp, og det er noe dansk litteratur (Kirsten Ketscher).

Forslag til rettskilder/litteratur som vil bedre kjønnsmessig balanse i faget/emnet. Er det aktuelle kjønnsperspektiv som kan inkluderes i faget?:

«Kjennskap til trygderetten i et kjønnsperspektiv» er et eget læringskrav, og behandles særlig ifm familieytelser.

Totalt antall sider hovedlitteratur:

416 s.

JUS5960 Trygderett

Ansvarlig faglærer: Ingunn Ikdahl

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Én endring under «Kunnskap», annet kulepunkt: det uthevede settes inn som ny tekst:

- God forståelse av folketrygdens regler om ytelser ved egen sykdom, redusert arbeidsevne, og alderdom: Sykepenger, arbeidsavklaringspenger, uføretrygd og alderspensjon. **Kjennskap til reglene om yrkesskader og yrkessykdommer.**

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Innføringslitteratur

Narvland, Runar: *Trygderett i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2018 (2. utgave).

Kjønstad, Asbjørn, Aslak Syse og Morten Kjelland: *Velferdsrett I*, Gyldendal Akademisk 2017 (6.utg.), kap. 6-8.

Bay, Ann-Helén, Aksel Hatland, Tale Hellevik og Charlotte Koren (red): *De norske trygdene. Framvekst, forvaltning og fordeling*, Gyldendal Akademisk, 2010 (2. utg.)

Hovedlitteratur (totalt 574 s)

Kjønstad, Asbjørn: *Innføring i trygderett*, Universitetsforlaget, 2018 (5.utgave ved Imran Haider). Følgende er hovedlitteratur: kap. 1-6 (s. 19-198) og 8-9 (s. 214-272), totalt 237 sider.

Andresen, Martin: «Koordinering av trygdeytelser i EØS-området» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 1, s. 19-37 (18 s)

Boe, Erik Magnus: «NAV's veilednings- og opplysningsplikt», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 89-100 (11 s.)

Eidsvaag, Tine, «Arbeidslinjen og menneskerettighetene», *Retfærd. Nordisk Juridisk Tidsskrift* 2016, nr 2, s. 45-57 (12 s)

Holgersen, Gudrun: «Sykdom, symptomer og diagnoser. Folketrygdens sykdomsvilkår i lys av nyere rettspraksis» i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 301-314 (13 s)

Ikdahl, Ingunn: «Hvilken vekt skal man legge på Trygderettens praksis?», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 309-320 (11 s)

Ikdahl, Ingunn: «De grensekryssende familier: Familieytelser og EØS» i Biørn Bogstad (red.), *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal Juridisk, 2015, kap. 6, s. 85-100 (15 s)

Johnson, Georg Espolin: «Et kritisk blikk på medisinske vilkår for rett til ytelser som ung ufør», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 321-332 (11 s)

Ketscher, Kirsten: *Socialret: Principper, Rettigheter, Værdier*, Karnov Forlag, 2014 (4.utg). Kap. 4, «Om forsørgelsesretlige sammenhænge», s 87-116 (28 s) og Kap 5: "Grundværdier, grundrettigheder, forbud mod forskelsbehandling", s. 117-160 (43 s)

Ketscher, Kirsten: «Ejendomsret til sociale ydelser: Retrospektivt gensyn med Borthen og Thunheim i lyset af EMK Tp 1 art. 1 med inddragelse af Lindheim (Tomtefestesagen)», i *Velferd og rettferd: Festskrift til Asbjørn Kjønstad 70 år*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013, s. 315-330 (15 s)

Kjønstad, Asbjørn og Aslak Syse, «Grunnlovsreformen og velferdsretten», *Jussens Venner* 2014, Vol.49 (05), s. 340-357 (17 s)

Kjønstad, Asbjørn: «Rettsliggjøring av velferdsstaten», *Forsker og formidler: festskrift til Erik Magnus Boe på 70-årsdagen 17. april 2013*, HP Graver, IH Kraby, M Stub (red), Oslo: Universitetsforlaget, 2013, s. 211-235 (24 s)

Narvland, Runar: «Betydningen av svikt i NAVs veiledningsplikt», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2013 s. 26-47 (21 s)

Refsdal, Endre S.: «Vedtaksorgana i trygderettsprosessen med særlig fokus på NAV», *Tidsskrift for Erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2010, s. 121-146 (25 s)

Svele, Ane-Louise: «Arbeidsevnevurdering og aktivitetsplan som verktøy for NAV og som vilkår for trygderettigheter», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2012, s. 71-98 (27 sider)

Syse, Aslak og Ingunn Ikdahl: «Regelverket for stønader til mor eller far med aleneomsorg for barn fra 1. januar 2016», *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål* 2016 nr. 4 s 333-359 (26 s)

Søvig, Karl Harald: «Minstestandarder og universalitet i norsk helse- og sosialrett, sett i lys av FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter», *Jussens Venner* 2006, vol 41, s. 36-56 (20 s)

Tillegglitteratur

Backer, Jan L. og Simen Lium: *Pensjoner i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2016

Bernt, Jan Fridthjof, "Forvaltningsrettslig rettssikkerhet i masseforvaltningens tid», i *Høyt skattet. Festskrift til Frederik Zimmer*, B Banoun, O Gjems-Onstad og AA Skaar (red.), Oslo, Universitetsforlaget, 2014, s. 51-72

Bogstad, Bjørn Bogstad (red.): *Trygd og pensjon i EØS*, Gyldendal, Oslo 2015

«**Brochmann-utvalget**»: NOU 2011:7 *Velferd og migrasjon*. Kap. 1 «Perspektiv og sammendrag», s. 9-31

Hatland, Aksel: «Valgfrihetens frammarsj i velferdspolitikken», i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 241-254

Holgersen, Gudrun: «Arbeidsevne, inntektsevne og arbeidsavklaring», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2011 s. 259-275

Holgersen, Gudrun: *Arbeidsavklaring og trygdeytelser*, Bergen: Fagbokforlaget (2016)

Holgersen, Gudrun: «Arbeidsavklaringspenger: om varighet, forlengelse og forholdet til uføretrygden», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 3-4, s. 204-240.

Kjønstad, Asbjørn: «Folketrygdens alderspensjoner», *Jussens venner*, 2012 (vol 47) nr. 2, s. 85-157

Kjønstad, Asbjørn: «Ny og mer komplisert alderspensjon», *Nordisk Socialrättslig Tidsskrift* nr 7-8, 2013, s. 9-40

Lundevall, Torjus, «Eksport av kontantyttingar i Europa – EU-domstolens sak C-430/15 Tolley», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og trygderett*, 2017, nr. 2, s 149-162

Narvland, Runar: «Tilbakekreving av feil utbetalt stønad, spesielt om skylddeling», *Tidsskrift for erstatningsrett* 2009 s. 36-80

Narvland, Runar: «Litt om lovvedtaket om ny uføretrygd», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2012 s. 105-119

Narvland, Runar: «Arbeidslinja som begrunnelse for reformer på folketrygdens område», i *Cand.mag., cand.med., cand.jur., cand.alt. Festskrift til Aslak Syse 70 år*, R Førde, M Kjelland og U Stridbeck (red.), Gyldendal Juridisk, 2016 s. 357-370

Norsk Lovkommentar: Folketrygdloven med kommentarer. Gyldendal, elektronisk utgave, oppdateres fortløpende: www.rechtsdata.no

Pedersen, Axel West: «Leveårsjustering av alderspensjonen – økonomisk ansvarlighet og usosial populisme» i *Velferd og rettferd. Festskrift til Asbjørn Kjønstad*, K Ketscher, K Lilleholt, E Smith og A Syse (red.), Gyldendal Juridisk, 2013 s. 629-639

Strand, Vibeke Blaker og Kjetil Mujezinovic Larsen: *Menneskerettigheter i et nøtteskall*, Gyldendal Juridisk 2015. Pkt. 1.6 (Statsforpliktelsens innhold), 4.15 (Retten til tilfredsstillende levestandard: bolig, mat, vann), 4.17 (Retten til sosial trygghet)

Svele, Ane-Louise: «Arbeidsavklaringspenger – en ny ytelse fra folketrygden», *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2010, s. 42-75

Thorbjørnsen, John Olav: «Dagpengeordningen for permitterte – krav til permitteringsårsaken som vilkår for rett til dagpenger», i *Tidsskrift for erstatningsrett, forsikringsrett og velferdsrett* 2014 nr 4 s. 301-325

Tverberg, Arnulf: «Grunnloven og velferdsstatens menneskerettigheter». Publisert på Lovdatas grunnlovssider, www.grunnloven.lovdato.no

Forslag til endring i fagbeskrivelse:

Nåværende tekst under «Kort om emnet» erstattes med det som står under «Fagbeskrivelse»:
Trygderetten inneholder regler som skal gi økonomisk trygghet ved arbeidsløshet, svangerskap og fødsel, aleneomsorg for barn, sykdom og skade, uførhet, alderdom og dødsfall.

Faget skal gi studentene solide kunnskaper og grundig forståelse når det gjelder sentrale problemstillinger, grunnbegreper og hovedprinsipper i folketrygdsystemet. For å gi studentene nødvendig kompetanse på et rettsområde der et detaljert regelverk stadig justeres, legges det vekt på å kombinere kunnskap om dagens regelverk med forståelse av de formål og avveininger som ligger til grunn for dette.

Faget legger også vekt på å introdusere studentene for sammenhengen mellom den trygderettslige lovgivningen og relevante regler i Grunnloven, internasjonale menneskerettigheter og EØS-retten.

Nåværende tekst under «Hva lærer du?» erstattes med følgende:

Faget Trygderett gir grunnleggende kunnskaper om og innsikt i folketrygdsystemet, både om de enkelte ytelsene og om hvordan man løser trygderettslige spørsmål. Se ellers om læringskravene og litteraturlisten på trygderettens semesterside.

Forslag til internasjonale rettskilder og/eller fremmedspråklig litteratur:

Betydningen av EØS rett og internasjonale menneskerettigheter tas opp, og det er noe dansk litteratur (Kirsten Ketscher).'

Forslag til rettskilder/litteratur som vil bedre kjønnsmessig balanse i faget/emnet. Er det aktuelle kjønnsperspektiv som kan inkluderes i faget?:

«Kjennskap til trygderetten i et kjønnsperspektiv» er et eget læringskrav, og behandles særlig ifm familieytelser.

Totalt antall sider hovedlitteratur:

574 s.

JUS5801 Selskapsrett

Ansvarlig faglærer: Beate Sjøfjell

Forslag til endring i læringskrav (må beskrives i kategoriene: kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse):

Under «kjennskap» til, helt mot slutten av læringskravene, ber jeg om at dette punktet settes inn som et nytt siste punkt:

- Kjennskap til aktuelle debatter om selskapers betydning for bærekraft («corporate sustainability»), derunder til kritiske perspektiver inkludert feministiske analyser av selskaper og styring av disse.

For sammenhengens skyld ber jeg om at dette eksisterende punktet flyttes slik at det står nest-sist:

- Kjennskap til rettsøkonomiske teories betydning for selskapsrettslig regulering og hvordan disse har influert debatten om og regulering av styring og ledelse av selskaper («corporate governance»).

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tillegglitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Jeg ber om at nytt, siste punkt settes inn under **hovedlitteratur**:

- Sjøfjell, Beate og Irene Lynch Fannon: «Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change?», i Beate Sjøfjell og Irene Lynch Fannon (red.), *Creating Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change* (Cambridge University Press, 2018), kap. 14, s. 305-325, gratis tilgjengelig på [Cambridge Core](#).

I tillegg ber jeg om at følgende mindre endringer gjøres i oppføringene:

- I første punkt om Andenæs-boken, ber jeg om at følgende setning slettes: «Boken vil være tilgjengelig senest 1. februar 2017.»
- I oppføringen Anker-Sørensen, Linn og Beate Sjøfjell, ber jeg om at «vil bli oppdatert årlig» endres til «oppdateres jevnlig»
- I oppføringen Moss, Giuditta Cordero, ber jeg om at «formuesrettens» endres til «formuerettens» og at trykkfeilen i ordet «kapittel» rettes.
- Mellom oppføringene ber jeg om at «og» slettes alle steder.

Jeg ber om at disse tre settes inn til slutt i listen over **støttelitteratur**:

- Sjøfjell, Beate, "Sustainable Companies: Possibilities and Barriers in Norwegian Company Law". *International and Comparative Corporate Law Journal*, vol. 11, issue 1, pp. 1-58. Tilgjengelig på SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2311433>
- Sjøfjell, Beate, "Gender Diversity in the Board Room & Its Impacts: Is the Example of Norway a Way Forward?", *Deakin Law Review*, Vol 20, No 1 (2015), pp. 25-52. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2536777>
- Sjøfjell, Beate, "Redefining Agency Theory to Internalize Environmental Product Externalities: A Tentative Proposal Based on Life Cycle Thinking", in *Preventing Environmental Damage from Products. An Analysis of the Policy and Regulatory Framework in Europe*, Ch. 5, pp. 101-124.

I tillegg ber jeg om følgende mindre endring:

- I oppføringen Anker-Sørensen, Linn og Beate Sjøfjell, ber jeg om at «vil bli oppdatert årlig» endres til «oppdateres jevnlig»
- **Forslag til endring i fagbeskrivelse:**
-
- Fagbeskrivelsen foreslås endret slik – endring fremhevet i gult:
-
- Studiet omfatter rettsreglene om aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper, inkludert de børsnoterte selskaper. Som en del av faget regnes EU/EØS-rettens betydning for selskapsretten og sammenhengen med andre fagområder, spesielt finansmarkedsretten, skatteretten og regnskaps- og revisjonsretten. Det gis videre en introduksjon til rettsøkonomiske og **kritiske** debatter som preger selskapsrettsutviklingen i Europa og internasjonalt, **inkludert debatter om forholdet mellom**

selskaper og samfunn. Det legges vekt på å utvikle forståelse av formål, prinsipper og grunnleggende hensyn i selskapsretten.

- Faget innebærer en fordypning og spesialisering i forhold til obligatorisk selskapsrett til 3. studieår, og er i omfang tilpasset for studenter som har disse forkunnskaper. Faget kan også studeres uavhengig av obligatorisk selskapsrett til 3. studieår, men vil da kreve en viss ekstrainsats.

Forslag til internasjonale rettskilder og/eller fremmedspråklig litteratur:

Alt av ny, foreslått litteratur er engelsk-språklig.

Følgende to er internasjonale:

- Sjøfjell, Beate og Irene Lynch Fannon: «Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change?», i Beate Sjøfjell og Irene Lynch Fannon (red.), *Creating Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change* (Cambridge University Press, 2018), kap. 14, s. 305-325, gratis tilgjengelig på [Cambridge Core](#).
- Sjøfjell, Beate, "Redefining Agency Theory to Internalize Environmental Product Externalities: A Tentative Proposal Based on Life Cycle Thinking", in *Preventing Environmental Damage from Products. An Analysis of the Policy and Regulatory Framework in Europe*, Ch. 5, pp. 101-124

De to andre artiklene analyser norsk rett i et internasjonalt perspektiv.

Forslag til rettskilder/litteratur som vil bedre kjønnsmessig balanse i faget/emnet. Er det aktuelle kjønnsperspektiv som kan inkluderes i faget?:

Endringene i fagbeskrivelse og læringskrav er en forsiktig introduksjon av kjønnsperspektiv i selskapsrettsfaget, hvor endringene i fagbeskrivelsen legger til rette for endringen i læringskravene. Følgende nye artikler, foreslått over, bringer dette eksplisitt inn i faget:

- Sjøfjell, Beate og Irene Lynch Fannon: «Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change?», i Beate Sjøfjell og Irene Lynch Fannon (red.), *Creating Corporate Sustainability. Gender as an Agent for Change* (Cambridge University Press, 2018), kap. 14, s. 305-325, gratis tilgjengelig på [Cambridge Core](#).
- Sjøfjell, Beate, "Gender Diversity in the Board Room & Its Impacts: Is the Example of Norway a Way Forward?", *Deakin Law Review*, Vol 20, No 1 (2015), pp. 25-52. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2536777>

Videre er følgende artikkel, skrevet av meg som kvinnelig selskapsrettsforsker, et eksempel på et kritisk perspektiv på dominerende teorier, som utelukkende er fremmet av mannlige forfattere:

Sjøfjell, Beate, "Redefining Agency Theory to Internalize Environmental Product Externalities: A Tentative Proposal Based on Life Cycle Thinking", in *Preventing Environmental Damage from Products. An Analysis of the Policy and Regulatory Framework in Europe*, Ch. 5, pp. 101-124.

Forslag til endring i hjelpemidler:

Det er ingen spesielle hjelpemidler i dette faget. Studenter har opplyst meg at skattelovsamlingen er oppgitt som hjelpemiddel. Hvis dette stemmer, skal det fjernes.

JUR1580/JUS5580 Kommunalrett

Ansvarlig faglærer: Eivind Smith

Det skilles nå mellom BA- og MA-nivåene**BA-nivået:****Hovedlitteratur:**

Engelsrud, Jahren og Sletnes: Kommunalrett. Oppgaver, organisering og kontroll. Oslo, 2014: Gyldendal Damm Akademisk. Kapittel XIV Samkommune utgår.

Smith, Eivind: Konstitusjonelt demokrati (4. utg., Oslo 2017) s. 159-161.

Støttelitteratur:

Prop. 64 L (2016-2017) Endringer i forvaltningslova, tvistelova m.m. (overprøvingskompetanse m.m.), Innst. 329 L (2016-2017)

Dokument 12:19 (2011-2012) Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen om endringer i Grunnloven § 49 (lokalt selvstyre/lokaldemokrati), Innst. 182 S (2015-2016)

MA-nivået:**Hovedlitteratur:**

Engelsrud, Jahren og Sletnes: Kommunalrett. Oppgaver, organisering og kontroll. Oslo, 2014: Gyldendal Damm Akademisk. Kapittel XIV Samkommune utgår.

Grimstad, Kyrre og Siri Halvorsen: Forvaltningsloven i kommunene (2011) s. 219-231 (Særlige inhabilitetsregler i kommuneloven § 40 nr. 3), s. 413-419 (Innsyn i interne dokumenter hos kommunene), s. 467-470 (Klageadgang for kommuner og andre offentlige organer), s. 470-480 (Hvilket organ er underinstans i klagesaken og hvilket organ er klageinstans for kommunale vedtak?), s. 494-510 (Klageinstansens oppgaver og kompetanse § 34), s. 516-521 (Særlig om omgjøring av kommunale vedtak), s. 576-592 (Andre former for kontroll med kommunale forvaltningsvedtak).

Kjønstad, Asbjørn, Aslak Syse og Morten Kjelland: Velferdsrett I, 2017. Kap. 4 Helse- og omsorgstjenester fra kommunen, s. 171-220.

Backer, Inge Lorange: Innføring i naturressurs- og miljørett 5. utg. 2012, s.170-218 (Arealplanlegging etter plan- og bygningsloven og byggesaksbehandling). Eller: Bugge, Hans Chr.: Lærebok i miljøforvaltningsrett, 4. utgave, Universitetsforlaget, Oslo 2015, s. 189-240.

Prop. 64 L (2016-2017) Endringer i forvaltningslova, tvistelova m.m. (overprøvningskompetanse m.m.)

Dokument 12:19 (2011-2012) Grunnlovsforslag fra Anders Anundsen, Ulf Erik Knudsen, Øyvind Vaksdal og Ib Thomsen om endringer i Grunnloven § 49 (lokalt selvstyre/lokaldemokrati

Smith, Eivind: Konstitusjonelt demokrati (4. utg., 2017) s. 159-161.

Støttelitteratur

NOU 2016:4 Ny kommunelov

Ot.prp. nr. 97 (2005-2006). Om lov om endringer i lov 25.september 1992 nr.107 om kommuner og fylkeskommuner m.m. (statleg tilsyn med kommunesektoren)

Bernt, Overå og Hove: Kommuneloven med kommentarer, 5.utg. 2011.

Lie, Markus Hoel: Kommunalrettslig representasjon. Binding og erstatning Oslo, 2011: Universitetsforlaget, s.13-297.

Smith, Eivind: "En naturlov? Om kommunenes plass på bunnen av forvaltningshierarkiet" i Marit Reitan, Jo Saglie og Eivind Smith (red.), Det norske flernivådemokratiet 2012, s. 31-66

Smith, Eivind: "Hinderløypa: grunnlovsfesting av kommunalt selvstyre i Norge?" i Harald Baldersheim og Eivind Smith (red.), Lokalt demokrati uten kommunalt selvstyre? 2011, s.49-72.

Stokstad, Sigrid: "En folkerettslig målestokk for kommunalt selvstyre", i Harald Baldersheim og Eivind Smith (red.), Lokalt demokrati uten kommunalt selvstyre? 2011, s. 25-48.

Stokstad, Sigrid: "Kommunene og statsforvaltningen - selvstyre og underordning i særlovgivningen" i Marit Reitan, Jo Saglie og Eivind Smith (red.), Det norske flernivådemokratiet 2012, s.67-96.

JUS5xxx Politi- og påtalerett

Faglig begrunnelse og beskrivelse av foreslått valgemne:

Politi- og påtalerett

Juristene som arbeider i de ulike delene av strafferettssystemet er med på å forvalte den mest inngripende delen av statens maktapparat. Når studentene uteksamineres og begynner å jobbe i strafferettssystemet, er det sjelden tid for refleksjon over etiske perspektiver konkret knyttet til oppgavene på feltet. I tillegg til fordypning i sentrale straffeprosessuelle emner tar valgemnet sikte på å gi studentene et bedre refleksjonsgrunnlag for det samfunnsoppdraget som ligger i strafferettssystemet. Grundigere refleksjon, samt bedre forståelse av kjerneoppgaver og -problemstillinger vil bidra til å redusere justisfeil og bedre kvaliteten i flere ledd av straffesakskjeden.

Beskrivelse av emnet

Emnet gir dypdykk i en del sentrale straffeprosessuelle emner, og setter disse i et bredere samfunnsmessig perspektiv. Faget gir sånn sett bedre kompetanse til studenter som etterhvert ønsker å jobbe i politiet, påtalemyndigheten, forsvarerrollen eller domstolen, men gir også viktig innsikt til alle som skal jobbe i eller opp mot offentlig forvaltning. Studentene får kunnskap om flere spesifikke politi- og påtalerettslige temaer, og skal lære å se etiske problemstillinger knyttet til disse.

Emnets hovedfokus vil være på politi- og påtalearbeid fra en etterforskning starter, til hovedforhandling begynner. Deler av politiets operative virksomhet utenom etterforskningsstadiet er likevel såpass sentralt at det inkluderes i faget.

Sentrale tema er

- de ulike aktørene i strafferettssystemet og deres funksjoner, i lys av deres samfunnsoppdrag
- vilkår for og etiske dimensjoner ved politiets maktbruk
- straffeprosessens objektivitetsprinsipp i det praktiske arbeid
- rammene for politi og påtalemyndighetens skjulte etterforskningsmetoder
- særlige spørsmål om avhør
- særtrekk ved forsvarerrollen
- internasjonalt politi- og påtalesamarbeid og den internasjonale kriminalitetsutviklingen

- politiets og påtalemyndighetens beviskrav og –vurdering

Kildemessig gir emnet bredere oversikt og dypere innsikt i de sentrale straffeprosessuelle reglene i straffeprosessloven, politiloven, domstolloven, påtaleinstruksen, politiinstruksen og den nye nasjonale straffesaksinstruksen, samt Grunnloven og menneskerettsloven med tilhørende konvensjoner. Også andre internasjonale konvensjoner og avtaler som er relevante for norsk politi, påtalemyndighet og domstoler, derunder reglene om politi- og påtalesamarbeid gjennom Schengen-samarbeidet. Interne forvaltningsinstrukser, så som direktiver fra riksadvokaten vedrørende etterforskning, om subsumsjon av narkotikalovbrudd, eller mål- og prioriteringer, har stor praktisk betydning, som det er viktig at studentene vet å forholde seg korrekt til.

Fagansvarlig, faglærere og fagutvikling

Tentativ fagansvarlig Synnøve Ugelvik er fast ansatt ved IOR. Flere fra fagmiljøet ved instituttet vil undervise i emnet. Valgemnet konsoliderer sånn sett fagmiljøet på en god måte, og gjør at flere får formidle faktisk forskningsbasert undervisning i tillegg til kjerneundervisningen i JUS4211.

Forskergruppen Straff støtter opprettelsen av emnet. Tentativ fagansvarlig er også i dialog med PHS om faget, og vil løpende søke å samarbeide med det relevante fagmiljøet der om innholdet av emnet. Faglig samarbeid i undervisningsøyemed både med PHS og andre sentrale aktører i strafferettssystemet, inkludert blant annet Riksadvokatembetet og ev. Advokatforeningen, vil bidra til at emnet over tid også tar opp tema som de praktiske aktørene lettere kan få øye på enn de universitetsansatte. Riksadvokatembetet ønsker å bidra med undervisningsressurser, og riksadvokaten vil antakelig holde en forelesning på emnet.

Antall studenter

Politi- og påtalerettsemnet antas å kunne bli svært populært blant studentene, basert både på studentenes respons så langt, og på populariteten på fagene ved UiB. Emnet er også ønsket av Politihøgskolen (PHS), som ved opprettelsen av emnet i Oslo, vil slippe hvert semester å sende mange av sine studenter til UiB.

Strafferettslig profil

Som beskrevet ovenfor, ivaretar juristene innenfor ulike deler av strafferettssystemet et særlig ansvar i samfunnet. Likevel har strafferett og straffeprosessfaget de siste årene blitt nedskalert som obligatoriske fag på jusstudiet. Fagene utgjør i dag totalt 20 studiepoeng, mens strafferetten alene i 1996 ble beskåret fra 24 studiepoeng (8 vekttall) til 18 studiepoeng, videre til 12 studiepoeng i 2001 og endelig til 10 i 2010. Straffeprosessen har gjennomgått tilsvarende forandring om enn ikke like dramatisk. I lys av det tungtveiende samfunnsansvaret på dette feltet, er det viktig at fakultetet tilrettelegger for et bedre fundament for studenter som vet at de ønsker seg inn i strafferettssporet. Politi- og påtalerettsfaget, rettssakskurset, JUS5501 Rettslig bevisteori eller et valgfag fra bachelor-ernene ved IKRS (f.eks. KRIM2904 Fengsler, fange, samfunn, KRIM4919 Politi, makt og samfunn, KRIM2957 Surveillance: Data, technologies, practises, eller RSOS2950 Torture, Surveillance and Rights), samt for eksempel JUS5630 Privacy and Data

Protection, JUS5570 International Criminal Law, eller JUS5710 International Human Rights Law kan utgjøre porteføljen av de fire nødvendige obligatoriske og dels semi-obligatoriske valgfag for å oppnå en slik profil. Mange jusstudenter skriver i alle tilfelle masteroppgaven innen strafferettslige eller straffeprosessuelle tema.

Med en slik profil vil studentene langt bedre egnet enn i dag til å arbeide innen disse feltene. Politi- og påtalerettsfaget vil være en obligatorisk del av profilen, siden dette faget er det mest konkrete dypdykket ned i kjernen av straffeprosessens nedslagsfelt.

Det juridiske fakultetet i Oslo er situert nært de sentrale maktfunksjonene i Norge, blant annet Høyesterett, Riksadvokatembetet, de nasjonale etterforskningsinstitusjonene, og ikke minst lovgiver. Fakultetet både kan og bør ta mål av seg å kunne tilby landets beste utdanning til disse funksjonene. Skal vi kunne gjøre det, er vi nødt til å tilby mer undervisning i profil-området strafferett og prosess, til de som ønsker det.

Engelske valgemenner

JUS5260 ECL

Ansvarlig faglærer: Lee Bygrave

Supplementary reading (støttelitteratur)

Jack Beatson QC, Anson's Law of Contract (Oxford: Oxford University Press, 2016, 30th edition), chapters 1-6, 9, and 12-21. This book constitutes one of the classic expositions of English contract law.

Mindy Chen-Wishart, Contract Law (Oxford: Oxford University Press, 2018, 6th edition). This book has a companion website at which there are made available updates, questions and answers, etc.: see <http://www.oup.com/uk/orc/law/>.

Michael P. Furmston, Cheshire, Fifoot and Furmston's Law of Contract (Oxford: Oxford University Press, 2017, 17th edition). This book is one of the classic expositions of English contract law, and is a good alternative to Anson's Law of Contract.

Edwin Peel, Treitel: *The Law of Contract* (London: Sweet & Maxwell, 2015, 14th edition). This book is one of the classic expositions of English contract law, and is a good alternative to Anson's *Law of Contract*.

Stephen A. Smith, *Atiyah's Introduction to the Law of Contract* (Oxford: Oxford University Press, 2006, 6th edition). This book is relatively continental and provocative in approach.

Ewan McKendrick, *Contract Law: Text, Cases, and Materials* (Oxford: Oxford University Press, 2018, 8th edition). This book has a companion website at which there are made available updates, questions and answers, etc.: <http://www.oup.com/uk/orc/law/>

JUS5650 Cybersecurity Regulation

Ansvarlig faglærer: Tobias Mahler

Forslag til endring i litteratur (både hovedlitteratur, støttelitteratur og tilleggslitteratur. Merk at det kun er hovedlitteratur som omfattes av sidetallsnormen. Antall sidetall må fylles inn):

Mandatory reading

~~Delete: Leenes, R.E., and others, "[Regulatory challenges of robotics: Some guidelines for addressing legal and ethical issues](#)", *Law, Innovation and Technology*, (2017) **9**(1), 1-44. (44 pages)~~

~~Urs Gasser and others: "[Don't Panic, Making Progress on the 'Going Dark' Debate](#)", Berkman Center for Internet and Society at Harvard University ([Harvard University Report](#) 2016), (37 p.)~~

Insert:

Dumortier, J., "Regulation (EU) 910/2014 on electronic identification and trust services for electronic transactions in the internal market (eIDAS Regulation)", in Lodder, A. R. & Murray, A. D. (eds.), *EU Regulation of E-Commerce: A Commentary*, Edward Elgar Publishing, 2017, chapter 9 (33 pages)

Polanski, P.P., "Towards the single digital market for e-identification and trust services", (2015) *Computer Law & Security Review*, Vol. 31, Issue 6, Pages 773-781, (8 pages) <http://dx.doi.org/10.1016/j.clsr.2015.09.001>

Soesanto, S., "No middle ground: Moving on from the crypto wars", (2018) European Council on Foreign Relations, available at (https://www.ecfr.eu/publications/summary/no_middle_ground_moving_on_from_the_crypto_wars) (https://www.ecfr.eu/publications/summary/no_middle_ground_moving_on_from_the_crypto_wars) (34 pages)

Additional reading

Insert:

Jennifer Daskal, Microsoft Ireland, the CLOUD Act, and International Lawmaking 2.0, *Stan. L. Rev. Online* (May 1, 2018), available at (<https://www.stanfordlawreview.org/online/microsoft-ireland-cloud-act-international-lawmaking-2-0/>)

Luca Tosoni, Rethinking Privacy in the Council of Europe's Convention on Cybercrime, *Computer Law & Security Review*, Volume 34 (2018), Issue 6, available at (https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0267364918303091?dgcid=rss_sd_all)

Gavin Robinson, The European Commission's e-Evidence Proposal, *European Data Protection Law Review*, Volume 4 (2018), Issue 3, pp. 347 - 352, available at (<https://edpl.lexxion.eu/article/EDPL/2018/3/13>)

Anna-Maria Osula and Henry Røigas (eds.), "International cyber norms: legal, policy and industry perspectives" NATO CCD COE Publications, Tallinn 2016, available at https://ccdcoe.org/sites/default/files/multimedia/pdf/InternationalCyberNorms_full_book.pdf

Alex Grigsby, The End of Cyber Norms, *Survival*, Volume 59 (2017), Issue 6, pp. 109-122, DOI: [10.1080/00396338.2017.1399730](https://doi.org/10.1080/00396338.2017.1399730)

Totalt antall sider hovedlitteratur:

327. In addition, students will have to retrieve and read literature relevant to the term paper (the home exam).

Scott J Shackelford, *Managing cyberattacks in international law, business, and relations: In search of cyber peace*, (Cambridge University Press 2014)

Peter Singer and Allan Friedman, *Cybersecurity And Cyberwar: What Everyone Needs to Know*, (Oxford; New York :Oxford University Press, 2014)

JUR1405 Law of the Sea:

Ansvarlig faglærer: Alla Pozdnakova

Introductory reading

James Crawford, Brownlie's principles of international law, 8th Edition (**NB.** only Part IV Law of the Sea, p 255 et seq) [Oria Online](#)

Mandatory reading (398 sider til sammen)

- **The International Law of the Sea**, by Donald R Rothwell, Tim Stephens, Oxford: Hart 2016 [Oria](#), chapters 1-7, 10, 11 (only Section I.-III.), 13, 15, 17, 18, 19 (374 pages)
- **The Law of the Sea and the Polar Regions**, by Erik J Molenaar et al., Leiden: Brill 2013, Chapter 3 (24 pages) [Oria online](#)

Additional Literature

- **The International Law of the Sea**, by Yoshifumi Tanaka, Cambridge: Cambridge University press, 2015 [Oria](#)
- The Oxford Handbook of International Law, by Donald R Rothwell, Alex G Oude Elferink, Karen N Scott, Tim Stephens (chapters 1-6, 18-19, 21, 22, 24, 32, 39) [Oria Online](#)
- **The Law of the Sea and the Polar Regions**, by Erik J Molenaar et al., Leiden: Brill 2013, Chapters 1, 4 and 5 [Oria online](#)
  - **The Law of the Sea in a Nutshell**, by Louis B Sohn et. al, St. Paul, Minn: West Publishing, 2010 [Oria](#)

Totalt antall sider hovedlitteratur:

398